

Behärskandets teknik i Sydafrika

Ekonomi, arbetsvillkor, undervisning

"Infödingen bär detta land på sin rygg" (premiärminister Smuts).
 "De infödda är olyckligtvis de som arbetar, och i varje land tillhör framtiden dem som arbetar" (J. Merriman, premiärminister i Kap före unionens bildande).
 "Låt ingen påstå att Afrika av naturen är utan förmåga till kultur... Vi var en gång lika vilda i våra seder, lika svaga i vår insikt. Må vi hoppas att även Afrika, sist av världsdelen, till slut mot aftonen skall njuta av de välsignelser som så rikligt kommit oss till del" (William Pitt d. y. i tal för slaveriets avskaffande).

Rasgruppernas struktur

ANTALET vita ägare av jordbruk beräknas till omkring 110.000, vartill kommer 10.000 förvaltare, förmän och andra; med familjer bildar denna vita jordbrukarklass 17 procent av den vita befolkningen (473.000 1950) mot 45 procent för 35 år sedan. Den totala jordegendomen av denna art är 90 miljoner hektar (75 procent av unionens jord, varav kanske 1/10 åker och större delen betesmarker), och den genomsnittliga egendomen omfattar alltså 800 hektar; det är rättigare att tala om godsägare än om bönder. Av de övriga vita i arbetslivet är ungefär 200.000 anställda i statstjänst (särskilt vid järnvägarna), med familjer sannolikt en fjärdedel av den vita befolkningen. Inom industrin, gruvidriften och byggnadsverksamheten arbetar bortåt 350.000 vita, nästan genomgående som förmän eller högt betalda, yrkesskickliga arbetare; de övriga är i huvudsak verksamma inom handel och fria yrken.

Den svarta befolkningen sönderfaller i tre skilda grupper. 2—2,5 miljoner (25 procent) arbetar som lantarbetare eller ett slags statare på de vita jordbruken. 3—3,5 miljoner är bosatta på de för infödingar reserverade områdena, omfattande drygt 12 miljoner hektar, alltså något mer än en

sjundedel av vad 110.000 vita jordbrukare äger. De övriga, 2,5—3 miljoner, är bosatta i städerna, till övervägande delen som tjänare eller kroppsarbetare. Antalet svarta arbetare inom gruvor, industri och handelsföretag beräknas till bortåt en miljon. Det stora antalet förklaras av att de vuxna männen överväger i städerna (två män på en kvinna, medan kvinnorna bildar det stora flertalet i reservaten) och av att 100.000—150.000 svarta arbetare kommer från områden utanför unionen, särskilt från Basutoland och Swaziland. Till jämförelse kan nämnas att de svarta i städerna var 500.000 år 1911 och 1,7 miljoner 1946. Det är en av de snabbaste industriella revolutionerna i världen som avspeglas i dessa siffror. Den sydafrikanska industriproduktionen synes ha tredubblats sedan mitten av trettitalet, under det att den svenska — visserligen från ett långt högre utgångsläge — i runt tal fördubblats. Genom stora investeringar i delvis halvstatliga företag har, särskilt under och efter det andra världskriget, unionen påskyndat utvecklingen. Guld- och diamantproduktionen har varit tämligen stabil och ger nu omkring 12 procent av nationalinkomsten.

Beträffande de färgade och indierna skall endast anmärkas att de lever i städerna i ungefär samma omfattning som de vita och att de liksom de svarta stadsborna till större delen är industriarbetare.

En typisk zulukraal, byggd i hästskoform och med en boskapskraal i centrum.

Malan vill skola de inföddas barn till liv i förtryck

Inte bara genom direkt lagstiftning söker de vita trygga sitt valde i Sydafrika: i "behärskandets teknik" ingår också bl. a. lägre arbetslöner och sämre undervisning för de svarta. I industrierna tjänar de vita i genomsnitt nära fem gånger så mycket som de infödda, framhåller Herbert Tingsten i en artikel på kultursidan. När det gäller undervisningen blir kanske skillnaden mellan raserna inom kort ännu större. Regeringen vill genomdriva total segregation vid universitetet och strävar efter att anpassa de inföddas skolundervisning efter statens målsättningar. De svarta skall inges en känsla av underlägsenhet och lydnessplikt: "Man har intrycket att de förtryckta redan i skolorna skall dresseras till ett liv i förtryck."

Se sidan fyra

självständiga områden; ofta förbindes dessa tankar med ett slags hemslöjds- eller Skansenroman-tik. De miljoner svarta som är bosatta i städerna kan enligt dessa föreställningar betraktas som tillfälliga gäster — i verkligheten hör dessa svarta hemma i sina reservat. Särskilt det stora reservatet Transkei tjänstgör på detta sätt som en faktisk hållpunkt för apartheidideologin.

Men verkligheten i mera banal mening är en helt annan. Reservaten är snarast reservoarer för arbetskraft. En stor del av de vuxna männen, i vissa områden 50 procent eller mera, reser till städerna för att vinna arbete och utkomst. Den självstyrelse som beviljats på vissa håll är i det väsentliga illusorisk, då vita ämbetsmän har det slutliga avgörandet i sin hand. Avkastningen av jordbruket och boskapskötseln i reservaten är ytterligt låg, en tredjedel eller en fjärdedel av vad som utvinnes på

Krossning av majs till mjöl i en kral i Ciskei (inmill East London)

de vita jordbruket — och även dessas produktion per brukningsområde är ringa i jämförelse med Europa och USA. I själva verket importerar livsmedel till dessa i huvudsak rent agrara reservat. Försöken att bygga upp industrier i eller nära reservaten för att ge de svarta arbetstillfällen på nära håll har hittills inte haft någon avsevärd betydelse.

Om orsakerna till det dåliga läget i reservaten pågår en ständig

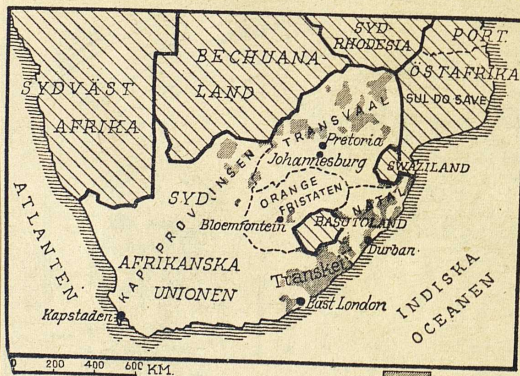
lade brukningsmetoder. A andra sidan fastslås att jorden inte räcker till, att en familj inte kan leva på 5—10 hektar, att de väldiga förbättringsarbeten som staten utfört på det vita jordbruksområdet inte har någon motsvarighet inom reservaten. Av allt att döma ligger det mycket i båda dessa typer av förklaringar. Så mycket är klart att reservatens svarta — för att inte tala om hela unionens svarta — inte kan finna sin utkomst i dessa områden och att det är illusionism att tala om territoriell apartheid i någon rimlig mening om de svarta tilldelas en sjundedel av unionens jord, medan sex sjundedelar är ovillkorligt förbehållna de vita.

En egendomligt snedvriden apartheidstendens framträder också i den hetsigt omstridda "Group areas act", som nationalistregeringen genomdrev år 1950. Schematiskt uttryckt ger denna lag regeringen, närmast inrikesministern, rätt att påbjuda omflyttningar inom skilda områden för att resgrupperna inom detta område skall så långt möjligt åtskiljas; man vill ha vita, svarta, färgade stadsdelar eller landområden. Lagen har hittills använts endast i ringa utsträckning och nästan genomgående så att icke-vita beordrats att avflytta från och förbjudits bosätta sig i vissa begärliga områden. På dagordningen just nu står exempelvis att den svarta befolkningen i stadsdelen Sophiatown i Johannesburg (75.000 personer) skall fördrivas. Sophiatown är de svartas "bästa" stadsdel, be-

tvist. De vita talar gärna om de svartas lättna, deras inriktning på produktion av så mycket boskap som möjligt, oberoende av kvalitet (därför att hustrur "köps" med boskap), deras ovilja att lära sig nya och mera inveck-

Reservaten

Reservaten för infödda är en gammal institution, som under senare tid fått ökad ideologisk och minskad praktisk betydelse. Genom lagstiftning har fastslagits att staten skall söka utvidga reservaten genom inköp av vit egen-dom och de vita förbjudas att besitta jord i dessa områden, liksom svarta ej får ha jord i vita områden. Som mål anges att reservaten skall omfatta nära 17 miljoner hektar, mot över 12 för närvarande. Det talas om att de infödda här skall ha ett "nationellt hem", att de skall utvecklas efter sin egenart, att i framtiden reservaten skall bilda autonoma eller rent av

Reservaten för infödda omfattar för närvarande drygt 12 miljoner hektar.

lägen mitt ibland vita områden; meningen är att de svarta i Sophiatown skall, liksom redan förut flertalet av deras rasfränder, placeras utanför det egentliga stadsområdet och därigenom på en gång avskiljas och få sämre bostäder och längre väg till sitt arbete. Enligt en för Durban uppgjord plan skall 152.000 indier, infödda och färgade nödgas flytta, men endast 3.000 vita. Även på denna punkt har teorin om apartheid blivit ett stöd för det vita förtrycket, ingenting annat.

Löner och arbetsvillkor

Enligt en undersökning för år 1936 — den enda av detta slag jag kunnat finna — gick vid denna tid 74 procent av nationalinkomsten till den vita femtedelen av befolkningen. I huvudsak torde situationen ha förblivit densamma. De vita är nästan genomgående välbärgade; de svarta och de färgade är nästan lika genomgående fattiga. Enligt utredningar som avser år 1952 har inom industrin de vita arbetarna i genomsnitt 500 pund om året, de svarta 112 pund, de färgade 189 pund. I gruvorna har de vita omkring 800 pund om året, de svarta i regel 70 pund jämte mat och logi i kasernerna. De svarta tjänarna i privat tjänst (300.000—350.000) har genomsnittligt 3.6 pund i månaden kontant; i förmögna familjer i storstäderna är inte sällan lönen den dubbla. Inom industrin, där de svarta har det relativt bäst, är lönerna enligt en rad undersökningar för små för att underhålla en familj ens vid existensminimum; man får utgå från att hustrun också arbetar. En bostad i ett ruckel med 6—7 personer boende i ett rum och levande i huvudsakligen på majsgröt är det normala för en mycket stor del av de gifta fabriksarbetarna i Johannesburg.

De ekonomiska skillnaderna är i viktiga hänseenden utformade eller uppehållna genom statliga åtgärder. Alla statstjänster utom de lägsta är förbehållna de vita. De enda offentliga tjänster av kvalificerad art som icke-vita kan få är lärtjänster i skolor för icke-vita; lönen är, vid samma arbete, 50—60 procent av de vitas. Endast vita får ägna sig åt vissa yrken som påstås vara särskilt besvärliga

och relativt inkomstbringande. Skötsel av maskiner i gruvorna, mekaniskt arbete över huvud (en vit montör brukar åtföljas av ett svart biträde), byggnadsarbete. Sedan 1951 kan dock svarta bli byggnadsarbetare då det gäller att bygga hus för svarta — en eftergift framvingad av bostadsländet. De svarta får inte strejka, och vid flera tillfällen har strejkförslök slagits ned med polis och militär; några tiotusentals svarta har visserligen bildat fackföreningar — i vissa fall under vit ledning — men deras möjlighet att påverka löner och arbetsvillkor är ringa. I en lag av år 1953 fastställes hur lönetvister där svarta är ena parterna skall lösas; det sker genom myndighetsbeslut utan att arbetarna kan göra sig gällande. De vita arbetarna har bidragit att upprätthålla färggränsen, och sedan afrikanderna blivit allt tatrikare inom industriarbetarklassen har de i stor utsträckning tagit ledningen i fackföreningarna.

Undervisning

I fråga om undervisningen har under skilda regeringar betydande framsteg gjorts, även för den icke-vita befolkningens del. Skillnaden särskilt mellan de vitas och de svartas möjligheter är emellertid fortfarande utomordentligt stor — och blir måhända inom kort än större. Siffrorna för år 1949, de senaste tillgängliga, visar statliga utgifter för de vitas skolor, undervisning på 19 miljoner pund, medan de övriga raserna sammanlagt fick 9 miljoner. Antalet vita elever var 500.000, antalet icke-vita 900.000, vadan alltså de förra i genomsnitt kostade staten 50 pund, de senare 10 pund. Medan de färgade och indierna i regel får någon undervisning, går endast 40—45 procent av de svarta barnen i skola. Alla vita har en skoltid på 8—9 år, medan det stora flertalet svarta stannar blott i 3—4 klasser. Omkring 15 procent av den vuxna svarta befolkningen beräknas kunna läsa och skriva engelska och afrikaans. Vad den högre undervisningen angår, är icke-vita uteslutna från de egentliga universiteterna utom vid Natal's universitet, där de undervisas separat, och vid Kapstadens och Witwatersrands universitet, där de får studera tillsammans med de vita studenterna. Därjämte

finns ett "college" för icke-vita i Fort Hare, huvudsakligen för utbildning av lärare, med 300—400 studenter, varav bortåt 90 procent svarta. Det stora flertalet negrer, som får högre undervisning, studerar vid Fort Hare.

Regeringen har nyligen genomdrivit eller ställt i utsikt förslag som innebär eller åtminstone befaras innebära en försämring av läget för de icke-vita. Apartheid skall generellt åvägabringas vid universiteterna, enligt premiärministerns deklaration i december, och en kommitté är tillsatt för att utreda frågan. Av vida större vikt är emellertid den förra året antagna lag, som överför skolväsendet, vad de infödda angår, från provinsförvaltningarna till unionens departement för infödningsärenden. Denna administrativa ändring har föregåtts av utredningar och debatter som tyder på att en genomgripande omläggning

av själva undervisningen är avsedd.

Hittills har större delen av denna undervisning ägt rum i missionskolor, stödda av anslag från provinserna; man har visserligen särskilt lagt an på undervisning i hantverk och manuell färdighet, men i det hela har samma art av bildning eftersträfvats som i de vita skolorna. Det är mot detta regeringens reagerar. De svarta skall utbildas efter sin egenart, dvs. efter den egenart som de bör ha enligt de vitas mening. Under debatten i parlamentet förklarade minister Verwoerd att de inföddas undervisning måste anpassas efter statens målsättningar, att förhållandet mellan raserna led av att de infödda fick felaktig utbildning och därför blev besvikna och missnöjda, att folk som trodde på jämlikhet var olämpliga lärare och ingav de svarta bedrägliga förhoppningar, att för närvarande högt utbildade infödda kände sig överlägsna sin egen ras. Dessa och många andra auktoritativa uttalanden kan inte gärna tolkas annat än så att regeringen ämnar begränsa eller öva skärpt kontroll över missionärernas undervisning, att de svarta systematiskt skall uppfostras "att veta sin plats", dvs. att inges en känsla av underlägsenhet och lydnessplikt, och att högre utbildning skall ges blott åt de från regeringens synpunkt välsinnade. Det har också tydligt angivits att undervisningen i engelska och afrikaans skall skäras ned till förmån för bantuspråken och att den rena yrkesutbildningen (naturligtvis för lägre yrken) skall ställas i förgrunden. Man har intrycket att de förtryckta redan i skolorna skall dresseras till ett liv i förtryck. Om lagen blir tillämpad i enlighet med de linjer som angivits, innebär den nationalstregimens kanske hårdaste slag hittills mot alla strävanden till större likställighet.

Mycket kunde tilläggas om utformandet av de vitas väld. Om förbudet att bära vapen (inklusive knivar av mer än en decimeter längd) och att anordna sammankomster av mer än tio personer utan särskilt tillstånd, om de skilda straffskalor som tillämpas för vita och svarta, om polisens stora befogenheter, om välfärds- och sjukvårdsarbetets koncentration till de vita. Men vad som här

sagts torde tillräckligt visa att de vita i Sydafrika — enligt egen uppgift bärare av en kristen, humanitär och demokratisk kultur — har hunnit långt i behärskandets teknik.

HERBERT TINGSTEN